

Яценко Г. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Яценко А. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

КРЕАТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті зацентовано на використанні творчих методів навчання під час викладання журналістичнознавчих дисциплін на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Описано основні креативні методи навчання: метод мозкової атаки, метод кейсів, метод інверсії, метод «5 чому», метод «коло ідей», метод альтернативної історії, метод морфологічного аналізу, метод гіперболізації, метод «Skamper», метод «якби...», методи синектики, метод Леонардо да Вінчі. Наголошено, що підсилення креативних методів навчання під час пандемії Covid-19 відбувається із застосуванням онлайн-платформ. Використовуємо такі онлайн-платформи: онлайн-дошка «Padlet», онлайн-платформа «Kahoot», сервіс «Mentimeter», інтерактивна платформа «Jamboard», візуальна платформа «Canva», онлайн-платформа «Prezi». Продемонстровано реалізацію творчих методів навчання під час вивчення нормативної дисципліни «Історія української журналістики» та дисципліни вільного вибору «Креативний текст» через ділові ігри, проєктну роботу, матрицю відомостей про об'єкт чи суб'єкт вивчення, розв'язання кейсів, написання есе й аналіз візуальних джерел. Акцентовано, що в основі креативних методів навчання відбувається залучення всіх учасників навчального процесу до формування нових ідей, інноваційної діяльності. Продемонстровано, що креативні методи навчання покращують результативність навчання та набуття нових компетентностей. Встановлено, що креативні методи навчання підходять як для навчання у групах, так і для навчання з елементами тьюторингу. Креативні елементи навчання сприяють індивідуальному підходу до кожної особистості, розвитку її потенціалу. Наголошено, що креативні методи навчання валідні для студентів факультету журналістики, адже в сучасному суспільстві росте запит на інноваційні проєкти та креативні технології.

Ключові слова: креативність, креативні методи навчання, онлайн-платформа, тьюторинг, проєктна робота, навчальні курси, творча ідея, особистість, результативність навчання.

Постановка проблеми. Розвиток новітніх технологій спричиняє трансформації у всіх сферах політичного, економічного, культурного життя. Найбільш чутливою до змін завжди залишатиметься медіасфера, адже медіа є водночас генератором, акумулятором і ретранслятором суспільних настроїв, каталізатором змін у суспільстві. Професія журналіст під впливом новітніх тенденцій також зазнає трансформацій, адже з неї можуть виокремитися – архітектор віртуальної реальності, дизайнер емоцій, продюсер смислового поля, медіаполіцейський, інфостиліст, розробник медіапрограм (перелік професій згідно з Атласом нових професій). Факультети журналістики повинні випускати фахівців, підготовлених до нових викликів часу, аби задовольнити попит потенційних роботодавців. Виникає нагальна потреба у під-

готовці компетентних журналістів, які корелюватимуть із сучасним інноваційним суспільством, тому в навчальний процес варто впроваджувати нові методики та технології викладання. Завдання викладачів під час викладання журналістичнознавчих дисциплін формувати не лише загальні компетентності, а й спеціальні компетентності, тобто акцентувати на вмінні мислити креативно, творчо вирішувати завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури щодо викладання дисциплін на факультетах журналістики та проблеми підготовки майбутніх журналістів засвідчив, що наразі є дуже мало праць, присвячених саме методиці викладання на факультетах журналістики. Питання впровадження сучасної навчальної методики при викладанні навчальних

дисциплін у вищій школі частково досліджували українські та закордонні вчені (Н. Заячківська, Л. Козак, В. Мельничайко, С. Пультер, В. Підгурська, Ю. Бистрова, О. Січкарук, Н. Солодюк, Л. Шевцова, П. Щербань, І. Яцик, К. Бенне, Л. Брандфорд, К. Роджерс, К. Фопель та ін.). Але питанням дидактики журналістикознавчих дисциплін в Україні присвячено дуже мало статей. Українські науковці Нетреба М., Нищик Г. у своїй праці наголошують: «Можемо стверджувати, що в межах журналістикознавчих дисциплін відсутня методика викладання журналістики як така. Лише останнім часом відомі науковці виступили з цікавими статтями, де здійснюють первісну постановку важливих питань методики журналістської освіти. З одного боку, ця ситуація природна з огляду на молодість і самого журналістикознавства, і журналістської освіти. З іншого боку, саме природною її визнати аж ніяк не можна з огляду на постійні дискусії, що спалахують на кожному семінарі з питань журналістської освіти стосовно того, як, чому і в який спосіб навчати студентів» [8, с. 33–34]. Сьогодні є декілька праць, присвячених методичним аспектам викладання дисциплін на факультетах журналістики, інноваційним підходам присвячена праця Мединської О. «Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх журналістів», у якій авторка акцентує на використанні технології дебатів, технології візуалізації, технології ситуативного моделювання, критичного мислення, які використовує під час викладання дисципліни «Журналістський фах: новинна журналістика», наукова стаття Досенко Анжеліки та Кузьміної Світлани «Студентський медійний центр як практико-орієнтована модель підготовки журналістів», у якій автори акцентують на практичному аспекті підготовки журналістів та новаторським підходам. У нашій науковій розвідці також опираємося на дидактичні положення праці Іщенко Т. та Кузьменко Д. «Інтерактивні методи навчання та їх застосування при вивченні ділової іноземної мови студентами немовних вищих закладів освіти». Під час нашого навчального експерименту було також модифіковано методи розвитку креативних ідей, які пропонує міжнародний експерт у галузі креативності, автор бестселерів, керівник команди з фахівців НАТО й міжнародних академіків у Франкфурті для дослідження винахідницького мислення, консультант «Ford Microsoft Kodak General Electric», Майкл Міхалко у книзі «Thinkertoys. A Handbook of Creative Thinking Techniques».

Формулювання цілей статті. Мета нашого дослідження полягає у визначенні основних креативних методів навчання та ефективності їх застосування під час викладання нормативної дисципліни «Історія української журналістики» та дисципліни вільного вибору «Креативний текст» на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, а також впливу оновленої методики на результативність навчання студентів.

Методи дослідження: метод моделювання, метод експерименту, метод спостереження та порівняння, метод опитування (інтерв'ювання та анкетування), індуктивні й дедуктивні методи, метод аналізу й синтезу.

Виклад основного матеріалу. Одним із шляхів підвищення якості засвоєння теоретичних і практичних основ журналістикознавчих дисциплін є використання креативних методів навчання. Дослідниця Олесь Мединська наголошує на актуальності та доцільності їхнього використання: «Під час проведення занять використовуються активні методики, засновані на проблемних, евристичних, ігрових та інших продуктивних формах навчання, ... що стимулюють креативні здібності студентів через безпосереднє залучення у професійну діяльність, сприяють мобілізації комунікативних, дослідницьких та проектувальних умінь майбутніх фахівців» [5, с. 106]. Ми провели навчальний експеримент – застосування креативних методів навчання під час викладання курсів на факультеті журналістики Львівського університету імені Івана Франка. Цільова аудиторія – студенти 3 курсу (60 осіб), які вивчають дисципліни «Історія української журналістики» та «Креативний текст».

До креативних методів навчання належать: метод мозкової атаки, метод інверсії, метод «5 чому», метод «коло ідей», метод альтернативної історії, метод морфологічного аналізу, метод гіперболізації, метод «Skamper», метод «якби...», методи синектики, метод «Хол слави», метод «Леонардо да Вінчі». Розглянемо імплементацію цих методів у навчальний процес.

«Метод мозкової атаки» – метод розв'язання проблеми через представлення великої кількості ідей за короткий проміжок часу через звільнення від критичного осмислення. Метод «brainstorming» використовуємо під час вивчення теми «Психологічний портрет українця». Цей творчий метод дозволяє студентам підготуватися до ділової гри «Суд над психологічним портретом українця», яка допомагає звільнитися від стерео-

типового сприйняття образу українця та конструювати «українця нового типу», яким хотіли б вони бути. Акцентуація креативних методів навчання під час пандемії Covid-19 відбувається із використанням онлайн-платформ. Онлайн-платформа «Mentimeter» дозволяє здійснювати взаємобмін ідеями під час «мозкової атаки». Із методом мозкової атаки тісно пов'язаний «метод синектики», тобто він на ньому базується, але відрізняється поєднанням різних за видом ідей на основі аналогій, інверсій, асоціацій. Цей метод допомагає у розробці студентських вікторин та інтерактивних ігор на платформі «Kahoot».

Для розробки креативних проєктів, наприклад, низки подкастів у навчальних курсах «Історія журналістики», «Креативний текст», формуванню ідей їх чергового випуску, використовуємо *метод «Коло ідей»* або «Акваріум». Цей метод базується на формуванні ідей у малих групах та обміну ними, він добре підходить для застосування на zoom-платформі. Створення zoom-кімнат допомагає обговорювати ідеї у малих групах, а потім виносити їх на спільне обговорення у великій групі.

Метод «SKAMPER» використовуємо для модернізації змісту програм студентського онлайн-радіо на дисципліні «Креативний текст». На думку міжнародного експерта у галузі творчого мислення М. Міхалка, *метод «SKAMPER»* – це «список питань, які спонукають до вироблення нових ідей» [6, с. 94]. Назва методу складається з перших букв запитань, які ставимо до свого завдання. Це так звані мнемічні вказівки «Substitute something» (змініть щось), «Combine it with something else» (поєднайте це щось з іншим), «Adapt something to it» (адапуйте до цього щось), «Modify or Magnify it» (модифікуйте або збільшіть щось), «Put it to some other uses» (запропонуйте інше застосування), «Eliminate something» (викиньте щось), «Reverse or Rearrange it» (реорганізуйте щось). Реалізація методу «SKAMPER» можлива з використанням інтерактивної онлайн-дошки «Padlet, де вдається поєднати відео, аудіо та текст в одному форматі.

Важливий для студентів-журналістів метод, який ґрунтується на описі розвитку якоїсь ідеї чи історії за умови зміни результату події в минулому, – *метод альтернативної історії*. Його застосовуємо на заняттях з «Історії української журналістики», проєктуючи історичні зміни на видавничу та редакційну діяльність часописів. Студенти пропонують власні сценарії існування видань, змінюють їхнє змістове наповнення, дизайн. Дуже схожим є *метод «Якби...»*, який теж базується на проєктуванні альтернативного роз-

витку подій. Але цей метод можна також застосовувати під час вивчення дисципліни «Креативний текст», генеруючи ідеї для журналістських текстів. Метод альтернативної історії застосовуємо для написання студентських есе з курсу «Історія української журналістики» на теми: «Якби Василь Вишиваний став королем України», «Якби Євген Чикаленко очолив Гетьманат», «Якби підпільна радіостанція «Вільна Україна» вела трансляцію на всю Європу», «Якби газета «Рада» не припинила своє існування в 1914 році, то чи стала б найстарішою газетою України» та ін.

Метод морфологічного аналізу – це «метод багатовимірних матриць, в основу якого покладено принцип системного аналізу (Ф. Цвіклі, Швейцарія, 1942 рік)» [4, с. 162]. У процесі розробки нової ідеї студенти повинні скласти матрицю, де вписують її основні характеристики, параметри та критерії. Через комбінацію цих елементів та додавання нових відбувається генерування нового продукту. За таким принципом був створений новий студентський літературний продукт «Інтерактивна книга «Librarium» на дисципліні «Креативний текст».

Метод або прийом Леонардо да Вінчі – графічне втілення ідеї. Студенти, роздумуючи над проблемою, графічно зображають її, а потім аналізують. Майкл Міхалко так розглядає цей метод: «Глумачення ваших малюнків – це як розв'язання вузлів. Для розв'язання вузла потрібно пропустити мотузку тим самим шляхом, яким вона зав'язувалася, але у зворотному напрямку. Коли ви роздивляєтеся свої малюнки в пошуках нових ідей, то нібито проходить шлях назад у вашу підсвідомість, бо малюнок бере свій початок передовсім у підсвідомості» [6, с. 286]. Цей метод можна застосовувати також на інтерактивній платформі «Jamboard». Схожим є *метод «Хол слави»* базується на зверненні за порадою до видатних особистостей. Студентам пропонуємо створити власний «Хол слави» з видатних редакторів, публіцистів, громадських діячів минулого століття. «Коли перед вами постає завдання, звертайтеся до «Холу слави». Виберіть собі радника та підшукайте улюблену цитату. Поміркуйте над цитатою, всі думки записуйте, а тоді ...виберіть одну думку або поєднання думок. П'ять-десять хвилин думайте над виробленням нових ідей» [6, с. 193], – дає інструкції М. Міхалко. Застосовувати ці два методи можна під час напрацювання ідей для журналістських матеріалів.

Метод гіперболізації – збільшення чи зменшення об'єкту сприйняття, на цій основі констру-

ювання нових знань про нього. Цей метод добре працює для розв'язання різних кейсів, пов'язаних з маркетингом та менеджментом у журналістиці, коли йдеться про збільшення чи зменшення медіаспоживацької аудиторії, просування нового медіапродукту, переформатування тематичного наповнення медіа. Дослідниця впливу креативних методів на навчальний процес Потієнко М. вважає, що вирішення кейсів є однією з базових форм організації навчального процесу [9]. Метод гіперболізації можна застосовувати також із використанням інтерактивної дошки «Padlet». До речі, тренери з медіаграмотності Т. Іванова та С. Ізбаш пропонують розв'язати кейс «Чому в медіа більше негативних новин» за допомогою саме цього онлайн-інструменту [3, с. 76].

Креативні методи навчання були застосовані під час навчального експерименту з викладання дисциплін «Історія української журналістики» та «Креативний текст» на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. В експерименті брали участь 3 навчальні групи (60 осіб). Наприкінці семестру було проведено опитування (метод інтерв'ю та анкетування). Зазначмо, що 88 % відсотків опитуваних визначили, що креативні методи навчання допомогли швидше освоїти навчальний матеріал та згенерувати нові ідеї для розв'язання проблем, працювати над новими проектами. Лише 5 % студентів зазначили, що не помітили різниці між креативними та традиційними методами навчання, а 7 % не визначилися з відповіддю. Під час інтерв'ювання студенти також акцентували, що креативні методи навчання дуже допомогли їм у проєктній роботі, пошуку нових ідей та шляхів реалізації задумів не лише в освітньому середовищі, а й медіасфері (студенти факультету журналістики працюють під час навчання). Здобувачі вищої освіти наголошували, що креативні методи навчання також допомогли подолати інертність та пасивність їхньої навчальної групи, а також сприяли формуванню soft skills під час виконання спільних креативних завдань. Креативні методи навчання, як зазначили інтерв'юювані, також сприяли формуванню їхнього творчого мислення, а використання елементів творчих методів навчання допомагали розв'язувати кейси під час самостійної роботи.

Після закінчення навчального модуля з дисциплін було порівняно результативність навчання однієї із груп (брали до уваги предмет «Історія української журналістики») із результативністю навчання цієї ж групи з цієї ж дисципліни у попе-

редньому семестрі. Наприклад, у експериментальному семестрі (застосування креативних методів навчання поряд з традиційними) 17 % студентів отримали оцінку «А» (90–100 балів), 33 % – оцінки «В» і «С» (71–89 балів), 47 % – оцінку «Е» (51–70 балів), 3 % – «F» (32–50 балів). У попередньому семестрі (традиційні методи навчання) результати були такі: 10 % студентів отримали оцінку «А» (90–100 балів), 26 % – оцінки «В» і «С» (71–89 балів), 61 % – оцінку «Е» (51–70 балів), 3 % – «F» (32–50 балів). Отже, результативність навчання була значно вища після поєднання традиційних методів навчання та креативних, а, отже, покращилася професійна підготовка майбутніх журналістів. Дослідниця Марія Дяченко робить схожий висновок щодо розвитку творчої компоненти під час підготовки студентів-журналістів: «Розвиток творчого потенціалу майбутнього журналіста є процесом збагачення особистості професійно значущими рисами та властивостями, умінням доводити знання до творчого, перетворювального, суб'єктивно виховного рівнів шляхом формування конкретних журналістсько-професійних і особистісних рис, розвитку загальних творчих сил студента (планетарного мислення, уяви, літературної фантазії, журналістської інтуїції, здатності творчо реагувати на зміни в усіх сферах життя тощо) та професійних здібностей, компетентно виконувати журналістські функції і свою соціальну роль у суспільстві» [2, с. 16].

Висновки і пропозиції. У контексті нашого начального експерименту можемо зробити висновки, що креативні методи навчання допомогли студентам не лише успішно засвоїти матеріал, але й стимулювали їхнє критичне мислення для розв'язання складних завдань та практичних проблем у галузі журналістикознавства, соціальних комунікацій. Саме тому варто удосконалювати методику викладання журналістикознавчих дисциплін під впливом новітніх комунікативних технологій, продовжувати досліджувати та вивчати проблему використання креативних методів навчання, які особливо актуальні для студентів спеціальності «Журналістика», адже допомагають формувати творчу особистість, затребувану у сучасному суспільстві. Варто зазначити, що креативні методи навчання також сприяють набуттю фахових та загальних компетентностей у здобувачів вищої освіти, є генератором їхнього професійного зростання. Використання креативних методів навчання допоможуть майбутнім фахівцям у нестандартному вирішенні проблем під час створення нових медіапродуктів.

Список літератури:

1. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1. С. 27–33.
2. Дяченко М. Д. Концептуальні засади підготовки майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 4. С. 9–17.
3. Іванова Т. Ізбаш С. Методичні «родзинки» онлайн-тренінгу з медіаграмотності «Будь у тренді: МІГ в онлайні»: практичний посібник / за заг. ред В. Іванова. К.: Академія Української преси, Центр вільної преси, 2020. 96 с.
4. Іщенко Т., Кузьменко Д. Інтерактивні методи навчання та їх застосування при вивченні ділової іноземної мови студентами немовних вищих закладів освіти. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ*. Київ: КНЕУ, 2016. С. 159–163.
5. Мединська О. Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх журналістів. *Обрії друкарства*. 2019. № 1(7). С. 100–110.
6. Міхалко М. 21 спосіб мислити креативно. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 400 с.
7. Міщих Л. Креативність як вагома характеристика інноваційної діяльності викладачів вищої школи. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/3303> (дата звернення: 10. 02. 2022).
8. Нетреба М., Нищик Г. Викладання журналістських дисциплін у вищій школі: специфіка та форми навчання. *Вісник Львівського національного університету. Серія журналістика*. 2017. Вип. 42. С. 33–38
9. Потієнко М. О. Креативні методи навчання як способи формування особистості майбутніх філологів. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/206/325> (дата звернення: 20.11.2021).
10. Пятакова Г. Розвиток креативних здібностей студентів-філологів у процесі педагогічної підготовки. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/2rozvutok-kreatyvnostiPiatakowa.pdf> (дата звернення: 20.11.2021).

**Yatsenko H. V., Yatsenko A. M. CREATIVE METHODS
IN TEACHING JOURNALISM DISCIPLINES**

It is emphasized on the use of creative methods in teaching journalism disciplines at the Faculty of Journalism of the Ivan Franko National University of Lviv. The main creative teaching methods are described: the brainstorming method, the case method, the inversion method, the «5 Whys» method, the «circle of ideas» method, the alternative history method, the morphological analysis method, the hyperbolization method, the «Skamper» method, the «what-if» method, the Synectics methods. It is noted that the enhancement of creative teaching methods during the Covid-19 pandemic is taking place using online platforms. We use the following online platforms: Padlet online board, Kahoot online platform, Mentimeter service, Jamboard interactive platform, Canva visual platform, Prezi online platform. It is demonstrated the implementation of creative teaching methods in the study of the normative discipline «History of Ukrainian Journalism» and the optional discipline «Creative Text» with the involvement of business games, project work, a matrix of object/subject study information, case resolution, writing essays and analysis of visual sources. It is emphasized that the basis of creative teaching methods is the involvement of all educational process participants in the new ideas generation and innovative activities. It has been demonstrated that creative teaching methods improve the learning effectiveness and new competencies obtaining. It was found that creative teaching methods are suitable both for teaching in groups and teaching with tutoring elements. Creative teaching elements contribute to an individual approach to each person, his/her capacity development. Creative methods of teaching are particularly important for the students majoring in «Journalism», as they help shape creative personality which is required in modern society. Creative methods of teaching also shape general and special competencies of students. Usage of creative methods of teaching will enable future specialists to creatively resolve the problems in the area of Journalism Studies and create new media products.

Key words: *creativity, creative teaching methods, online platform, tutoring, project work, training courses, creative idea, personality, learning effectiveness.*